

Poštovani,

Zakonom o izmenama i dopunama Zakona o platnom prometu ("Sl. glasnik RS", br. 31/2011, stupa na snagu 17.5.2011. godine) nastoje se pre svega otkloniti praktični problemi uočeni u dosadašnjoj primeni Zakona o platnom prometu ("Sl. list SRJ", br. 3/2002 i 5/2003 i "Sl. glasnik RS", br. 43/2004, 62/2006 i 111/2009 - dr. zakon - dalje: Zakon). Najvažnije novine u ovom zakonu tiču se uvođenja jedinstvenog registra menica i ovlašćenja, produženja roka za uplatu pazara, ukidanja mogućnosti da subjekti čiji su računi blokirani izmiruju obaveze cesijom i asignacijom, sprovođenja postupka prinudne naplate i obaveze banke da ažurira dosijea svojih klijenata.

Registar menica i ovlašćenja

Zbog velikog broja blokiranih računa po osnovu menica i ovlašćenja, a radi jačanja finansijske discipline, izmenama i dopunama Zakona uvodi se registar menica i ovlašćenja (član 47a). Naime, u prethodnom periodu dužnici su često izdavali menice svojim poveriocima kao sredstvo obezbeđenja i plaćanja, što je dovodilo do toga da poverioci nemaju pravi uvid u broj izdatih menica i ovlašćenja dužnika, odnosno u stanje njegove zaduženosti. Imajući u vidu da menica nije realno sredstvo obezbeđenja, već da njena realizacija zavisi pretežno od sredstava na računu dužnika, u trenutku kada dužnik nije u stanju da izmiri svoje dospele obaveze dolazilo je do "trke" poverilaca u naplati meničnog iznosa (nalozi za prinudnu naplatu su se izvršavali prema redosledu prijema) što je obično dovodilo do dugotrajne blokade računa dužnika. Uvođenjem javnog registra, poverioci će pre sklapanja pravnog posla s dužnicima biti u prilici da izvrše uvid u broj izdatih menica i ovlašćenja dužnika i da na taj način realnije procene njegovo finansijsko stanje.

Utvrđeno je da se prinudna naplata s računa klijenta može vršiti na osnovu menica ili ovlašćenja samo ako su te menice i ta ovlašćenja evidentirani u registru menica i ovlašćenja koji vodi Narodna banka Srbije (NBS). Dakle, ovim zakonom nije zabranjeno to da poverilac može primati menice i ovlašćenja od dužnika koji nisu registrovani (što i nije moguće zabraniti uzimajući u obzir međunarodne konvencije i zakonske odredbe), ali bi u slučaju neregistrovane menice poverilac bio prinuđen da realizuje menicu sudskim (sporijim) putem.

Registar menica i ovlašćenja sadrži sledeće podatke:

- serijski broj menice/ovlašćenja;
- matični broj dužnika, odnosno jemca ili avaliste;
- datum izdavanja menice/ovlašćenja;
- datum dospeća menice/ovlašćenja;
- iznos na menici/ovlašćenju, a ako je reč o blanko menici - podatke o osnovu izdavanja (npr. ugovor o kreditu i sl.) i iznos iz osnova izdavanja;
- datum i vreme registrovanja menice/ovlašćenja.

Zahtev za registraciju menice ili ovlašćenja dužnik podnosi svojoj banci, koja izdaje potvrdu o registrovanim menicama ili ovlašćenjima. Prelaznim odredbama izmena i dopuna Zakona je predviđeno da ovaj zahtev može podneti i poverilac, za menice koju su već izdate pre pune primene novog režima, s obzirom na to da dužnik nema interesa da zahteva registraciju ovih menica.

Registar menica i ovlašćenja je javna knjiga i vodi se u elektronskom obliku, a podaci iz ovog registra dostupni su na veb-sajtu NBS. Kao datum i vreme registrovanja menica i ovlašćenja smatra se datum i vreme kada su na Internet strani NBS objavljeni podaci, za čiju tačnost i verodostojnost odgovara banka koja dostavlja ove podatke.

Uslovi, sadržina i način vođenja ovog registra znaće se u potpunosti nakon donošenja podzakonskog akta NBS koji će urediti ova pitanja.

Prelaznim odredbama je uređeno da će NBS doneti propis kojim se uređuju uslovi, sadržina i način vođenja registra menica i ovlašćenja u roku od 30 dana od dana stupanja na snagu ovog zakona, a nakon proteka roka od 120 dana od dana stupanja na snagu propisa NBS, prinudna naplata se više neće vršiti na osnovu menica ili ovlašćenja koji nisu evidentirani u ovom registru.

U prelaznom režimu predviđeno je i da se menice i ovlašćenja koji dospevaju na naplatu u roku od 120 dana od dana stupanja na snagu pomenutog propisa NBS - ne evidentiraju u registru, a prinudna naplata može se vršiti i na osnovu ovih ovlašćenja i menica. Ako su, međutim, menice i ovlašćenja izdati pre isteka roka od 120 dana, a dospevaju na naplatu nakon proteka tog roka, prinudna naplata na osnovu ovih menica i ovlašćenja može se vršiti samo ako su te menice i ovlašćenja evidentirani u registru.

Produženje roka za uplatu pazara

Izmenom člana 32 Zakona **utvrđeno je da su pravna lica i fizička lica koja obavljaju delatnost dužna da dinare primljene u gotovom po bilo kom osnovu uplate kod banke najkasnije u roku od sedam radnih dana.** Time je izmenjena dosadašnja obaveza uplate pazara istog dana, a najkasnije narednog radnog dana. Ove izmene su predložene u okviru tzv. SRP-a (Sveobuhvatne reforme propisa), a njihov osnovni cilj jeste da se produženjem rokova za uplatu pazara smanje troškovi privredi izazvani obavezom svakodnevnog odlaska u banku. Eventualne nedoumice u primeni ovakve izmenjene odredbe može izazvati formulacija "najkasnije u roku od sedam radnih dana" jer nije dovoljno jasno da li će privredni subjekti imati obavezu da jednom u sedam radnih dana uplate primljenu gotovinu koja im se zatekne u kasi na dan uplate ili je reč o nečem drugom.

Obaveza uplate pazara ne odnosi se na ovlašćene menjače, za koje će NBS propisati koji iznos dinara primljenih u gotovom su dužni da uplate kod banke i u kom roku.

Ukidanje mogućnosti izmirivanja obaveze cesijom i asignacijom u slučaju blokade računa

Član 46. Zakona izmenjen je na taj način što je **ukinuta mogućnost da subjekti kojima su blokirani računi izmiruju obaveze cesijom i asignacijom radi isplate zarada i naknada troškova, kao i drugih primanja i novčanih naknada iz socijalnog programa za zaposlene kojima prestaje radni odnos u procesu restrukturiranja preduzeća i pripreme za privatizaciju, stečaja i likvidacije.** Ova odredba je pre svega sadržavala zaštitne mere za održavanje poslovanja blokiranih društvenih preduzeća koja su se pripremala za privatizaciju i imala je socijalni karakter. Sa gotovo u celini okončanim procesom privatizacije ovih preduzeća prestali su da postoje opravdani razlozi za dalje sprovođenje ove mere, te se zakonodavac opredelio za načelo jednakosti privrednih subjekata kojima su blokirani računi.

Navedenim članom propisano je i da **pravna lica i preduzetnici čiji su računi u trenutku plaćanja blokirani radi izvršenja prinudne naplate - ne mogu izmirivati novčane obaveze na način utvrđen u tom zakonu, osim ako drukčije nije utvrđeno zakonom kojim se uređuje poreski postupak.** Izuzetak je, dakle,

propisan samo zbog zaštite javnog interesa, odnosno u slučaju predviđenom navedenim poreskim zakonom (npr. poreska kompenzacija).

Ovim članom je propisano i **da kompenzaciju više nije potrebno evidentirati preko računa kao transakciju plaćanja između učesnika.**

Promene u sprovođenju postupka prinudne naplate

Izmenom člana 48. Zakona izvršene su izmene u sprovođenju postupka prinudne naplate, pre svega na taj način što je napušten institut tzv. predblokade. Za razliku od dosadašnjeg postupanja NBS nakon prijema osnova za prinudnu naplatu, koje je podrazumevalo da se ovi osnovi dostavljaju banci koja je prva označena u nalogu, pa tek ako ona nije u stanju da u celini sprovede ovu naplatu osnovi bi se dostavljali drugim bankama, sada NBS na početku postupka svim bankama nalaže da blokiraju sve dinarske i devizne račune dužnika, da mu ne otvaraju nove račune i da joj bez odlaganja dostave podatke o stanju sredstava na tim računima.

Takođe, umesto namirenja sa svih računa banaka, srazmerno visini sredstava na tim računima, NBS će ubuduće nalagati banci kod koje dužnik ima najviši iznos sredstava na otvorenom dinarskom računu da se nalog za prinudnu naplatu izvrši s tog računa, a ako na njemu nema dovoljno sredstava - izvršenje se nalaže i drugim bankama kod kojih dužnik ima otvorene dinarske račune, i to redom, prema visini sredstava na tim računima, do potpunog izvršenja naloga za prinudnu naplatu. Zadržano je rešenje prema kome se prinuda naplata vrši najpre sa dinarskih, a zatim sa deviznih računa dužnika.

Sprovođenje prinudne naplate u slučaju naloga za prinudnu naplatu po osnovu dospelih hartija od vrednosti, menica ili ovlašćenja olakšava se kada na računu banke označene u nalogu nema sredstava ili ih nema dovoljno jer u tom slučaju ova banka, radi sprovođenja prinudne naplate, dostavlja NBS samo podatke iz naloga, a ne, kao do sada, i predmetne hartije od vrednosti, menice ili ovlašćenja (izmena člana 49. Zakona).

Obaveza banke da ažurira dosijea svojih klijenata

Iako je Zakonom bila utvrđena prekršajna odgovornost privrednih subjekata koji banku ne obaveste o statusnim i drugim promenama koje se registruju kod nadležnog organa u roku od tri dana, ova odredba se *de facto* nije sprovodila, što je neretko izazivalo neusklađenost između podataka koji se vode u Jedinstvenom registru računa (koji vodi NBS) i stvarnog stanja, odnosno podataka i statusnih promena registrovanih u Agenciji za privredne registre i kod drugih nadležnih organa.

Radi povećanja sigurnosti i međusobnog usklađivanja podataka koji se vode u različitim registrima, bankama je izmenom člana 44. Zakona nametnuta obaveza da podatke o statusnim i drugim promenama pravnih lica i fizičkih lica koja obavljaju delatnost, a koji se registruju kod Agencije za privredne registre, preuzimaju svakog radnog dana od te organizacije u elektronskoj formi - na način i pod uslovima koje propiše ta agencija. Nakon ovog preuzimanja, banke imaju ovlašćenje, ali i obavezu (bez propisane prekršajne odgovornosti) da ažuriraju dosijea svojih klijenata, odnosno da izvrše usklađivanje podataka u vezi sa računima svojih klijenata u roku od tri radna dana od dana preuzimanja podataka.

I dalje je, međutim, utvrđena dužnost pravnih lica i fizičkih lica koja obavljaju delatnost da banku kod koje imaju otvoren račun obaveste o statusnoj i drugoj promeni koja se registruje kod drugih organa i organizacija (npr. sudski registar), kao i da preduzmu pravne radnje potrebne za usklađivanje podataka u vezi sa svojim računima sa ovom promenom - u roku od tri dana od dana prijema rešenja o upisu te promene.

Ostale izmene i dopune Zakona o platnom prometu

Umesto NBS, ubuduće će ministarstvo nadležno za poslove finansija propisivati uslove i način plaćanja u gotovom novcu u dinarima za pravna lica i za fizička lica koja obavljaju delatnost. Prelaznim odredbama je utvrđeno da će se do početka primene ovog propisa primenjivati podzakonski akt NBS, odnosno *Odluka o uslovima i načinu plaćanja u gotovom novcu u dinarima za pravna lica i za fizička lica koja obavljaju delatnost* ("Sl. glasnik RS" br. 57/2004, 114/2005, 45/2007, 12/2008 i 11/2010), ako nije u suprotnosti sa zakonom.

Ukinuti su privredni prestupi, odnosno odgovornost za određeni broj dela koja su bila inkriminisana kao privredni prestupi zamenjena je odgovornošću za prekršaje i izvršeno je njihovo prilagođavanje izmenjenim i dopunjenim zakonskim odredbama.

Izmenama i dopunama Zakona su izvršene i izmene pravno redakcijskog karaktera, poput brisanja drugih finansijskih organizacije koje su ukinute Zakonom o bankama iz 2005. godine.